

La gestació per a altres: ni un dret, ni tan sols un mercat*

La GPA (gestació per a altres)** sobreentén o explicita, fent-ne ressò com un programa polític, la idea d'un dret que no és altre que el de la ciutadania de les democràcies europees en què vivim: en termes reals, es tracta tan sols d'un privilegi econòmic reservat a pocs, fruit de la possibilitat que ofereix la tecnociència contemporània i que el mercat posa en venda a un preu molt alt. La filòsofa Luisa Muraro ho ha remarcat en més d'una ocasió, juntament amb altres veus del feminisme italià de la diferència.¹

Atendre la retòrica del dret que domina l'actual debat sobre la GPA des de la perspectiva de la tecnociència, i viceversa, significa adonar-se de fins a quin punt l'una i l'altra es reforcen en una tendència que les assimila: declinar en termes neutres o bé indiferents la genitorialitat, o si volem, la procreació. La primera perquè es fonamenta en una idea d'igualtat universal i abstracta d'homes i dones. Una idea que, a dia d'avui, és entre altres coses enganyosa, mystificant, considerant que no es tracta d'un dret, sinó de raons de mercat; de capitalisme, o més concretament, de política neoliberal. En primer lloc, una política orientada a les raons econòmiques, al benefici, al mercat, tal i com ja hem après des de fa temps. Es tracta d'una política que explota l'aspiració a la llibertat com autoemprenedoria, camuflant-la sota una llibertat democràtica, una llibertat de dret i de dret a la llibertat. Es tracta, en canvi, tan sols de la llibertat de col·locar-se a unes mateixes i a uns mateixos en el treball, la llibertat de dedicar la pròpia vida a la feina, cossos de dones o parts d'aquests compresos.² La segona, tecnociència en tant que mitjà, instrument, és a dir, indiferent, a més a més, en un doble sentit: indiferent

* Publicat a la secció "Generazione di idee" de la web de Diotima, Comunitat filosòfica femminile: <http://www.diotimafilosofe.it>. Traduït de l'italià per Helena Casas Perpinyà.

** En italià s'ha fixat l'acrònim "GPA" per denominar la "gestazione per altri" (gestació per a altres), aquí s'ha mantingut com en l'original (n. ed.).

perquè és neutral, entès com una finalitat, però també neutra des del punt de vista de qui la pensa i qui la fa.³

Entre les dues -neoliberalisme i tecnociència- hi ha un lligam i descobrir-lo, o almenys recordar-lo, probablement pot ajudar-nos a tenir present que -com bé sabem, almenys per experiència- la genitorialitat no és igual, indiferent, per a dones i homes. La maternitat no és igual que la paternitat.

Podríem preguntar-nos si la tendència a la indiferència dels cossos masculins i femenins -tan visible als Estats Units d'Amèrica, com sovint ens recorda Ida Dominijanni-, remarcada des del dret a la GPA, igual per a dones i homes, ha estat possible gràcies a la tecnociència de la vida, després, explotada pel capitalisme; o bé, si prové d'aquest, col·locada directament enmig de la partida produïda com un mitjà de consens en un període de pèrdua d'autoritat de les institucions polítiques -des dels partits a les organitzacions populars (Luisa Muraro, *cit.*)-, però també, en un període que intercanvia l'ordre de la política per l'ordre econòmic i el dret pel privilegi de ferir a l'altre -específicament, els cossos de les dones. Si ens aturem a considerar les possibilitats concretes que la tecnociència ofereix al neoliberalisme per crear avantatges econòmics a una minoria, penso que la resposta sigui ràpidament formulada. Però no es tracta tant d'una qüestió material, prou evident i difícilment controlable si no volem imposar límits de naturalesa diversa (jurídics, morals, religiosos, etc.), sinó que el que importa és el pla simbòlic: el simbòlic de la tecnociència⁴ és aquell discurs, o narració, avui ja generalitzada, que té el poder d'autoritzar a operar més enllà dels límits de qualsevol naturalesa.

Més enllà del pes dels dos factors singulars en joc -neoliberalisme i tecnociència- em sembla que allò més interessant a remarcar és el mateix nexa entre els dos ordres del discurs, massa descuidat, en la meua opinió, en el debat actual.⁵ Probablement, doncs, sigui necessari

posar-ho sobre la taula. És precisament aquesta mancança la que ens duu a obviar, o bé involuntàriament a desplaçar, l'actual herència d'una ulterior disjuntiva, històricament originada i estesament documentada també des de la teoria feminista i, no pas en darrer lloc, en l'àmbit dels estudis de gènere: allò entre la tendència a la manca de límit de la tecnociència i el desig masculí.

És aquesta declinació històrico-simbòlica masculina de la tecnociència, unida a l'ordre del neoliberalisme capitalista, que ens du directament al cor de la genitorialitat indiferent. O que la converteix en desmesuradament possible. No és, doncs, tan sols una qüestió de no/neutralitat, sinó del no/neutre.

En altres paraules: la idea neoliberal de llibertat que alimenta el mercat sense límits⁶ i que porta a disposar lliurement dels cossos de les dones, com a mitjans reproductius a base de producció (de fills), es reforça en la idea de la mateixa tecnociència com una obertura a il·limitades possibilitats, en clau prometeica, com a superació dels límits, que el desig masculí en la història occidental ha aplicat repetidament.

Respecte a la vessant científica, feministes de diverses cultures polítiques i procedències teòriques han recordat amb anterioritat, amb força, aquest aspecte de la tecnociència. Mentre que a Itàlia, durant els anys entorn de la tragèdia de Txernòbil, es discutia sobre "consciència del límit" en la/a la ciència, per tant en un doble sentit -no tan sols en allò basat en les nocions ètiques externes a la ciència, sinó i també en el que condueix a posicionar-se respecte a aquesta, per tal de posar-se a la recerca d'alternatives tecnocientífiques, altres mediacions entre ésser humà i natura que impliquen el sentit de la mesura-,⁷ a ambdós costats de l'Atlàntic, la temptació de la indiferència a l'ordre d'allò donat, del que preexisteix (natura i sexe), entesos com a límits, era freqüentment reclamada, per exemple, per la biòloga i teòrica feminista

Evelyn Fox Keller. Parlant de “gènere i ciència”, Keller recordava que l’anul·lació de la diferència sexual -el gènere sense les dones- s’entrellaça des dels seus orígens amb la mateixa evolució de la ciència. Cal tenir sempre present aquest encreuament: no tan sols des de la ciència, sinó també des de la diferència.⁸

Jo, però, no diria que es tracti de límits per naturalesa, com es parteix també des del debat feminista sobre la GPA, que avui es fa ressò quan defensa la llibertat femenina de prescindir-ne, acusant l’altra cara del feminisme, concretament el de la diferència, d’essencialisme biològic -així s’anomenaria durant els anys de Txernòbil- sinó de límits que la mateixa diferència sexual, correctament entesa, porta amb ella.

El cos, en efecte, no és tan sols biologia.

Recepció de l’article: 6 de febrer de 2017.

Acceptació: 10 de febrer de 2017.

Paraules clau: Tecnociència - Maternitat subrogada - Gestació per a altres - Diferència sexual - Feminisme - Consciència de límit.

Keywords: Techno-science - Surrogate motherhood - Gestation for others - Sexual difference - Feminism - Awareness of limits.

notes:

¹ Per exemple, a Internet: <http://27esimaora.corriere.it/articolo/le-donne-e-9-mesi-di-vitatasformati-in-mercenon-tutto-e-disponibile/>, <http://blog.iodonna.it/marina-terragni/2015/11/02/agacinski-muraro-e-altre-il-femminismo-contro-lutero-in-affitto-nuova-prostituzione/>, <http://www.libreriadelledonne.it/la-maternita-non-e-in-vendita/>, <http://www.avvenire.it/Cultura/Pagine/MERCATO-.aspx>.

² *Entre els textos recents vegeu, per exemple: Dini, Tristana; Tarantino, Stefania (ed.), Femminismo e Neoliberalismo. Libertà femminile versus imprenditoria di sé e precarietà, Benevento: Natan, 2014. Sobre el benefici que produeix la vida dedicada al treball en l'època del capitalisme tecnocientífic aporten molta llum els llibres de Melinda Cooper i Catherine Waldby (Life as surplus: Biotechnology and Capitalism in the Neoliberal Era, Seattle, WA: Washington University Press, 2008; trad. it. "La vita come plusvalore, ombre corte, 2013 i "Clinical Labour. Tissue Donors and Research Subjects" a Global Economy, Duke University Press, 2014; trad. it. "Biolavoro globale", DeriveApprodi, 2015. A Itàlia la feina realment preciosa de traducció i de transmissió és d'Angela Balzano.*

³ Sobre la doble excepció de la tecnociència entre "neutre" i "neutral" i les seves relacions amb la tendència actual a l'anul·lació de la diferència sexual, vaig intervenir al Gran Seminari de Diótima d'aquest any, acompanyada de Luisa Muraro. Aquest i altres aspectes formen part del contingut de les actes que seran publicades en els pròxims mesos -*Vita senza esseri umani, tecnoscienza senza differenza*. El Grande Seminario di Diotima de l'any passat va estar dedicat a l'ampli i complex reconeixement sobre la relació entre la diferència/indeferència sexual en la contemporaneïtat. Cito particularment la feina feta per Diana Sartori publicada al darrer número de la revista online *Per amore del mondo* (13, 2015), "Noi che non siamo indifferenti". En la mateixa revista són també molt rellevants els estudis de Lucia Vantini, Stefania Ferrando, Riccardo Fanciullacci i Luisa Muraro.

⁴ Sobre el "simbòlic de la tecnociència" hem llegit molt durant els darrers anys en els textos de Barbara Duden. Per exemple: Duden, Barbara, *Il corpo delle donne come luogo pubblico. Sull'abuso del concetto di vita*, Torí: Bollati Boringhieri, 1994; *I geni in testa, il feto in grembo*, Torí: Bollati Boringhieri, 2006.

⁵ Torno a repetir que el lligam en qüestió no és tan sols de naturalesa pràctica -aquest no només evoca els aspectes d'aplicació de la tecnociència i de la biotecnologia, en particular. Des d'aquest punt de vista, els usos de la tecnociència -les aplicacions- poden orientar-se també en sentit positiu -en l'àmbit de la cura mèdica, per exemple, i no només en termes de mercat, de benefici. És tenint en compte el nexa entre ambdós, és a dir, el que fa referència al discurs, a la narració, al llenguatge, a l'ordre del sentit, que podem interrogar la genitorialitat indiferent. Per aclarir millor aquests aspectes hauria de precisar, encara més, que la ciència no és simplement tecnologia, ni molt menys l'equivalent dels usos/aplicacions de la ciència; però aquest no és pas l'espai per fer-ho.

⁶ Particularment visible i més sovint remarcada en els darrers vint anys, referent al finançament, virtualització, de l'economia. Al respecte, em limito a citar a Christian Marazzi, entre les primeres a Itàlia en haver parlat sobre el "gir lingüístic de l'economia".

⁷ He parlat sobre aquest doble sentit alhora d'entendre la idea de "consciència del límit" -que ha animat el debat italià sobre feminisme i ciència, durant els anys de Txernòbil- en l'assaig: 1978-1986. *Alle origini del "Coordinamento Nazionale Donne di Scienza"*, Roma: Fondazione Brodolini, 2014, p. 66-67, en l'àmbit de la recerca promoguda per l'Associazione Donne e Scienza. Cito, en particular, la contribució d'Elisabetta Donini, fonamentalment en el debat d'aquells anys.

⁸ En diverses ocasions, ja en el conegut *Reflections on Gender and Science*, Yale University Press, 1985; trad. it. *Sul genere e la scienza*, Garzanti, 1987. En llengua italiana, vegeu també: Donini, Elisabetta, *Conversazioni con Evelyn Fox Keller. Una scienziata anomala*, Milà: Elèuthera, 1991.